

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת ויצא

א. אור החיים.

פרק כט' פסוק כה':

כה) ויהי בבקר. טעם אוקרו לשון צער, גיד
על אשר נצטער אותו צדיק על
מניעת רחל ממנו:

והנה הוא לאה. טעם שקתוב הוא בנא"ו
לרמו דבריהם ז"ל (ב"ר פ"ע) שקיו אנשי
המקום קננינים בלילה ואוקרים היא לאה
ובבקר הכיר הדבור שהוא שהעירוהו אנשי
המקום כי לאה היתה, גם ידבק תבת והנה על
נכון:

מה זאת עשית וגו'. צריך לדעת כונתו
בקבלנות מה זאת, ואם על הרמאות, הרי
הוא אומר ולמה רמיתני זה גידר כי לבד
הרמאות קדם לו עיר דבר קננה:
אכן יעקב יקבל על בני דברים הא' על
המעשה שנתן לו לאה במקום רחל, והבי'
שעשה הדבר בדרך רמאות, ומגלה דעתו בזה
שלא הנה מקפיד כל כך אם לא הנה עושה
רמאות זה והנה עובר עליו הדרך באלמות
ורשע ממה שעשה לו הרמוי, וטעם הקפדתו
לצד מה שיצא לו מזה בטעותו שנתכונן אל

רחל וקמה לאה ויצא מזה דברים בלתי
הגונים וכמו שפרשתי בפסוק ויהי בערב (כ"ג)
והצדיקים נקפידו למה שנוגע אל הרוחניות
ביותר:

עוד זכון באומרו ולמה רמיתני כי יש בזה
גנאי ליושבת בחיקו שתהנה נשואה בדרך
רמאות וזה נרחיק חבוב הזווג, ולצד כי
החליט בדעתו שכונאי תהנה לו תמיד לאשה
הקפיד על זה:

עוד נתחכם בדברו בדברים האלה לצד שראה
כי מה שהנה הנה ואין תרופה לאשר
נעשה כי אין מן המוסר לטען חזרה והסכים
בדעתו לקחת גם את רחל לזה לא הנה מפליג
בהפרש שבין לאה לרחל שחש כי יגדיל לבן
בעבודת רחל יותר ויאמר אליו נעשה הנאי
מסדר ונרצה לקחת יותר מז' שנים, לזה אמר
ולמה רמיתני פרוש למה עשה הדבר בדרך
רמאות כי הנה יכול להתרצות בלאה בלא
אמצעות הרמאות כי בלן שוים לטובה:

אלו

1. מנין לומר כרננו מדובר בלשון צער?
2. על מה הצטר יצק?
3. מה הוא לומר מן הכתיב היא כואו' ואיך?
4. מתי טענות שונות היו ליצק, מה הן?
5. למה: "לא היה מקויד על ככ"?
6. התוכף להסביר את הכתוב: "... הדרך באלמות ורשע ממה עשה לו הדימוי"?
7. מה הם הדברים הפלתי הזונים שיצאו לו כאן ואיך זה שייך אל: "למה רמיתני"?
8. מה עש יצק כאשר הסכים בדיצקד לצנין וביקש עט את רחל?
9. איך זה חוזר שוב לצנין "למה רמיתני"?

פרק ל' פסוק יג': ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות ותקרא

את שמו אשר (ל יג').

הנה אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה עא י) על פסוק וטובל בשמן רגלו שבנות שבט אשר היו נשואות לכהנים גדולים ולמלכים המשוחים בשמן. ויתכן כי זה מאמר לאה באשרי כלומר באושר שיש לי נולדת, שהוא כי אשרוני בנות האומרות עלי כי מאושרת אנכי, שחשבתי ליפול בגורל עשו ונפילתי בגורל גדול כיעקב, באושר זה נולדת אתה שבנותיך ינשאו לגדולים. ובמה שאמרו ז"ל (במדבר רבה ד ח) כי יעקב היה כהן לאל עליון על ידי קניית הבכורה, יבא יותר מדוייק, שיאמר באושר שלי שאשרוני בנות נשאתי לכהן גדול נולדת אתה, שינשאו בנותיך לכהנים גדולים.

אלות

1. לאכארה מה הקושי?
2. איך פרשנו מאמר את הפסוק?
3. מה מביאו לדבר על הצמיד וצ' בנות בט אפר?
4. איך מוסבר בנה מתן הפס אפר?

* * *

ג. המשתדל.

פרק ל' פסוק יח':

[יח] נתן אלהים שכרי: יש לשאול סיפור דודאים למה נכתב? והיה נראה כי לפי שאמרה: שכור שכרתיך בדודאי בני, לכך קראה שמו יששכר, ולפיכך הוצרך סיפור הדודאים; אך קשה כי הכתוב אומר שקראתו יששכר ע"ש אשר נתן אלהים שכרי כי נתתי שפחתי לאישי, ולא ע"ש שכור שכרתיך בדודאי בני; וג"ל כי מחשבת לאה בהנחת השם הזה היה באמת ע"ש כי שכור שכרתיך אך תיקנה לשונה והזכירה דבר שהוא יותר חשוב, והוא אשר נתתי שפחתי לאישי; וכיוצא בזה למטה כ"ג—כ"ד אסף אלהים את הרפתי, ואת"כ החליפת לשונה שלא להזכיר צערה וקראה שמו יוסף לא על שם אסף הרפתי אלא ע"ש יוסף ה' לי בן אחר. ותלמידי איגל מוסיף כי הוצרך לכתוב ענין הדודאים, שאם לא כן לא היינו מבינים איך אמרה אח"כ: הפעם יזבלני אישי.

אלות

1. מה קשה לפרשנו בצצק?
2. מה חשפה לאה לכתחילה ולמה שנתה דצתה?
3. מה רוצה פרשנו ללמוד מן המקרה של יוסף?
4. איך תלמידו איגל מסביר את הצורך לכתוב את פרשת הדודאים?

* * *

ד. רש"ד הירש.

פרק ל' פסוקים כו'-ל':

היהודית, הן מראות היאך האיש היהודי מעריך את אשתו, והן משתקות את חלומות השקר על זלזול מנרחי במעמד האשה בישראל. כעבור ארבע עשרה שנה היה מעמדו של יעקב כבתחילה, בשכר עבודתו רק גדלו דאגותיו, שכן היה עליו לפרנס ארבע נשים ושנים עשר ילד; וכאז, כן עתה, לא היה בידו דבר לכלכלת עתידם, מלבד האוצר הגנוז בראשו ובלבו, בזריזותו הגופנית ובכות עבודתו.

תנה את נשי וגו' כי אתה ידעת וגו'. רמיתני פעם, אל תרמני שנית; תנה את נשי וילדי, שזכיתי בהם ביושר, כי אתה ידעת היאך עבדתיך בהם.

(כו) אתה ידעת את עבדתי אשר עבדתיך. אולי לא היה עוד איש שסבל עבודת כוזאת במשך ארבע עשרה שנה. כל אותו זמן הוא עבד — לא בשביל אשה — כי אם עבד באשה (הושע יב, יג); בשכר ארבע עשרה שנה של עבודת קשה הוא נשא לו שתי נשים חסרות כל. אותן ארבע עשרה שנות העבודת הן הן היסוד והשורש לכל חיי המשפחה והעם אשר לבית יעקב, הן הן השער המאיר למרחקים אל אבן התן של כל הישג אנושי, אל חיי המשפחה

ניצא

מנהגים של אמונה טפלה; כסבורים הם כי "ניחוש" וואמונה טפלה זהים עם "יראת שמים" — לא ברצון אני משלח אותך, — אמנם טעם ונימוק אין עמי, אך יש לי כמין "ניחוש", כמעט ודומה הדבר, כאילו "הי", שאתה עובדו, הוא שברכני בגללך, והוא שהצליח את מעשי בשל היותך ירא שמים כל כך. לא הייתי רוצה לשלח מביתי ירא שמים בדוגמתך.

(כז-ל) מאד היה לבן רוצה לעכב את יעקב; אילו היה רק אפשר, היה מוסיף להעביר אותו בשכר מזונות בלבד. הוא נוקט אפוא את הלשון האפיינית לצבוע מתחסד, ששם שמים שגור על פיו. אין הוא מודה שהוא מעוניין בו בגלל עבודתו הנריזה; הוא יודע כי לדברים ממשיים כאלה יש מחיר, והמשבח אותם, ישלם גם מחיר טוב. משום כך דבריו נוספים "יראת שמים" — (כדרך שגם היום, אלה שפירקו מעצמם כל עול של יראת ה' אמיתית, אוחזים בידיהם

אלף

1. בקראק את כל הקטע, מה מצטיק את פרשנו ככל הפרשה הזאת?
2. מנין לו שהצבוע היתה קשה והשכר היה מאורים וכאלה באבד?
3. כמה התבטאו כפרונותיו של יעקב?
4. מה בצצט רוצה יעקב צכשו ואיק לבן מתייחס לכך?
5. פרשנו קובצ שלפן "מתחסד" איך ולאמה?

* * *

ה. הכתב והקבלה.

פרק ל' פסוק כז':
שענינו שתיקה ודמיי (שווייגען), ולא השתיקה מן הדבור לצד כ"א גם כל איחור ושהוי זמני (זיימען, פֿערלאנגען), כל המתאחר ונתחממה מעשיית דבר כעת ונאריך פעולתו זאת עד לאחר זמן נקרא חסה, כמו ולאחטו מחשים (ו"א כ"ב ג') שפי' נתעכזים ונאחרים (ע"ש רש"י), וכן החשתי מעולם (ישעיה ו"ג) אני מחשה (ג"ס כ"ו) מחשה ותענוו (שם ס"ד) לא אחשה (שם ס"ה) כלם מתורגמים יסיבא ארכא, הארכת זמן פעולת הדבר. וכן השקיר הנאחר זמן תביעת שכרו, ואינו תוצעו כעת עד לאחר זמן הרבה, הוא צלל זה. חסו שאמר לבן כחשתי, כלומר אני מנקט הרוחה והארכת זמן לשלם תביעתך (איך ווינטע לייטפריסט), עד אשר שיתרצו נכסי ותסיגני צרכי צמווני על ידך, שתחשב עוד צרעיית הלון, חסו בגללך. כי כמו שנאמר נחר גרוני מן ועלמי חרה מני חרב, כן נאמר מן חסה נחשתי. וכבר השריש לנו רש"י (צח"י שרה כ"ד ו"ה טרם אכלה) כל לשון חס, פעמים שהוא מדבר צלשון עבר, ופעמים צלשון עתיד. וכיון שהרוחת זמן תלוי צאיש אחר לבן צא כאלן צקין כפעל, כמו נשבע. ולשון ויצרכני הוא פעל מורכב מעתיד ועבר (ווירד מיך געזעגנעט האצען), כמו ואל פתח אהל מועד לא הביאו, שצעת הזביחה תהיה מניעת ההבאה כבר עברה, וכן הרוחת הזמן יהיה עד אשר שכבר חלות הצרכה תהיה עברה, והוכרחתי לפי זה מלשון חס. נא מלחתי מן צעיניך, סיורה על שיטאל ממנו איזה דבר, כמו חס נא מלחתי מן צעיניך ולקחתי מנחתי מידי, וכן צכל המקומות החכר אחריו צקשה מה, ואם נפרש נחשתי לשון כסיון כפי המפרשים מסר אחריו הצקשה:)

אלף

1. מה הקושי במלה לו ובמיוחד במקומה כאן, שאלף זה מחפש פרשנו נתיב אחר?
2. מהו סירוש למלה אצמה וכך לכל הצנין?
3. מה ולאמה רוצה לבן?
4. פרשנו קובצ שפרשנים מנהגים חסרה הקשה לאחר מכן, התוכל להסביר?

* * *